

הנוסע המתמיד

רשימת מסעי בני ישראל במדבר נראית פעמים רבות כמייגעת ואף מיותרת. מעבר חסר תכלית מתחנה לתחנה, פריקה ואריזה, נסיעה וחניה, מבלי שכל זה מוביל להתקדמות משמעותית או להתפתחות כלשהיא בעלילה. חמורה יותר התמונה העולה מעיון במפת המסעות שהולמת טיול שנתי יותר מאשר מימוש מסודר של התקדמות אל יעד נכסף: ארץ ישראל. לא זו אף זו, הקשבה למקצב ולמנגינה מגלה שככל שהפרשה מונה תחנה נוספת ומעבר למקום חדש כך, ה"מקום" הפיזי שבו נמצא עם ישראל בזמן נתון, מאבד את משמעותו כ"מקום". הוא אינו יכול להוות נקודת אחיזה והוא מפקיע מן ה'הולכים', את המימד של ההיקשרות למקום. אך מה שנראה כרשימת מקומות משמיה, אינו כזה כלל. הפסקת החיים המסודרים הקהילתיים והשבטיים שהמסע מציג הוא מצע להתרחשות דינמית במבנים היסודיים ביותר של העם. להליכה עצמה יש גם היבט חיובי, היא ממקדת את ההולכים בחוויות המשותפות, במצבים המשתנים, ברגשות ובמאורעות. המסע מעורר תהליכים פנימיים הכוללים מצוקות, חרדות, שמחות, היזכרות, התפעלות, התבוננות, חיבוטי נפש, ניתוח וליבון, כל אלו מעוררים לחשיבה מחודשת להתעוררות רעיונית, לרענון של ההכרעות האתיות, ושל הנורמות המקובלות. זהו זמן של עשייה פעילה, בנפש האומה. רק תשומת לב וזמן והשתהות יכולים לגרום להבשלה המיוחלת ולהנעה פנימית.

כשעם ישראל יוצא לדרך חדשה, הוא חייב לעבור "התבודדות" קולקטיבית. ליצור שיהוי משותף. לבודד את עצמו מתרבות, מתפיסת עולם, מסגנון חיים ומדת. המשמיה שעם ישראל נדרש לה היא השלת ריטואלים, מגבלות חיצוניות שכווננו את נקודת מבטו על העולם: אמיתות היסוד שלתוכן נולד ואותן ינק. שכן אלו, יורדים עד לשורשי נשמתו ואף קובעים את האסוציאציות המשותפות ואת דרכי התגובה למציאות. מה שנכון ביחס לעם, נכון ביחס לכל אדם. כל אחד רואה את מה שהוא 'יודע' שהוא רואה. ההצפה בשפע של ידע ותובנות גורמת לחוסר התמצאות בעולם כמות שהוא ומונעת צמיחה. מסע גורם לטלטלה וחוסר יציבות. אך, ההשתהות שבו נחוצה לכל מי שנתון בשלב של ניסיון להתגבר על מגבלותיו האנושיות, היא חשובה עבור מי שתוהה כיצד לפצח ולחוש את מה שסביבו את מה שאינו ניתן להשגה עבורו בגלל הסחת הדעת של החיים והסביבה.

בתקופת המקובלים, גורי האר"י (ואולי עוד לפני כן אצל חסידי אשכנז), אנו מוצאים שימוש בחירי ומושוכל בכלי הזה של הליכה, ושל גלות כמכשיר שנועד לסייע לאדם המאמין להשיל הבניות ותכתיבים, ליצור תשתית להתחדשות, לעבודה ולקירבת ה'. משום כך ככל הנראה, אנו מוצאים בפרשנות מקובלי צפת, גישה הקוראת את הפרשה שלנו ברוח זו: "דע כי מסעות אלו הם שמות האדם העליון..." (ספר הליקוטים לר' חיים וידאל, פרשת מסעי). "וכל המסעות הם צירופי שמות" (של"ה, תענית, תורה אור, קכג) וכך כותב השל"ה: "ועל מסעות הללו רומזים המסעות בפרשה. כי דרך כלל, יש לרמוז בפרשיות הללו מטות ומסעי על ענין הנשמה, 'ברוך אתה בצאתך', ו'ברוך אתה [בבואך]' (דברים כח, ו) דהיינו מוצא הנשמה ממקורה, והלוחך ונסוע עד שובה למקומה הראשון. וזהו 'מוצאיהם למסעיהם על פי ה' (במדבר לג, ב), כי היא חלק ה'. ואלה מסעיהם למוצאיהם' (שם) דהיינו חוזרת למקומה" (של"ה, תענית, תורה אור, קכב) לפי פירוש זה לא רק שהמסע עצמו הוא הזדמנות להתעלות והתגלות אלא שמסעות בני ישראל הם מסעותיה של הנשמה, מסעות אל המוצא, אל נקודת הראשית, לפענוח רזי הקיום היהודי. פרשנות זו עוקרת את המשמעות הראשונית של המסע מן המרחבים הגאוגרפיים אל מרחבי הנפש והופכת אותו למשל, לפוטנציאל של התקרבות וטיפוס במעלות ומידות. שמות המקומות אינם גזורים מן המציאות אלא מעולם המשמעות.

הרעיון שזמני ביניים ופסקי זמן, לעיתים כפויים ולעיתים בחיריים יש להם בסופו של דבר השפעה חיובית על האדם ועל היכולת שלו לכוונן את מעשיו ולהתפתח נמצא גם במקורות מאוחרים, בכתבי ר' נחמן המדבר על ההתבודדות כמעלה העליונה והנעלה מן הכל, ובכתבי הרב קוק המדבר בשבח הטיוול וכח היצירה המתפרץ באמצעותו. ולהבדיל, אצל הפילוסוף בן המאה ה-19, ברטרנד ראסל בספרו "בשבח הבטלה".

בפתח הקיץ, כשנושפת בעורפנו ביתר שאת התחושה שאינטנסיביות נחוצה על מנת להישמר מכל רע, כשמתחזק הצורך לדאוג להכניס כל דבר למסגרות, וכשכולנו טרודים ברדיפת עיסוקים, ותכנון זמן, חשוב לזכור שיש ערך עצמי גם ביכולת להיכנס למצבים חסרי מיקוד ומטרה ברורים. לדעת שאפשר לאזן את המירוץ אחר הפעילות והעשייה בפנוי זמן למחשבה והתעוררות. הפחתת הלחץ והרפית המתח יש להם תפקיד חשוב ביותר לקראת חגי תשרי שיבואו בע"ה בתום החופש הגדול, ויעוררנו מחדש לקבלת עול, בלב נכון.